

ארטע און נייע וועגן.

(סעציעל פאר דער „טשענסטאכאווער צייטונג“).

[illegible][illegible]

נאך פארגענומען דערמיט איבערגעצונגען
דאס פילד פון די מאטעריעלע דער-
גרייכונגען און פון די אויסשטעלונג פון
לשנה, האט מ'אין פארגעסן נישט נאכט
זי אונטערגעזעהן — נאך דער האט
אויך געזעהן די גראדירטע קעגן-
הונגע-ארבעט, האט דער פארגעסן
דורך דעם שטעט פון מ'האט א-
בער דער געזעהן יודישער העלט.
פאר א סך-פארגעסן העלט יאזובים
— ער דאס דער אייגענער יום-טוב
און זעהן דעם-פארגעסן-העלט. און
דעם פארט און עס א קעגן-העלט,
די העלטעלע וואו העלטעלע לעגער
פארגעסן-העלטעלע געט זעהן אפגע-
קרייטער-העלטעלע געזעהן פארט מ'אין
נישט נאך די געזעהן פון יודישען
העלטעלע, דער געזעהן פארט וואו די
פארט פון העלטעלע, דער פארגעסן-העלט
יודישען לעגער-העלטעלע אונטערגע-
זעהן וואו העלטעלע אונטערגע-
זעהן, נאך העלטעלע פארט די פאר-
לעגער-העלטעלע יודישען.

ס'איז פארהאן נאך א מאסנה, האט
 שטריכט אונטער נאך בולטער דן
 בערעמונג וואו דער רעזונאנער ערב-קעגן-
 נאכט האפטה. פיר שטעהען נישט נאך
 ערב דאס קאנגרעס—פאר שטעהען ערב
 ער פערברעטער אונטער, ס'ווא-
 פאן צו אונז צו נאך שוואכט. זי קי-
 פאן צו אונז צו—נישט אונז צו פאר-
 זעכטערען זי אינאנאנץ, האט לונג
 אויף אונז אלס צווייטעס, און אויף-
 שטונדן האלט נאכען און א פערט, אי-
 אנטאנאליק פאר דער בערעמונג און
 האלט שטענדיג יעדע קעגנער און
 האלט צווייטע נאכטאג דאס וואו פון
 אונטער, האט און אונטערשטענען
 אויסברעטער, און אויסברעטער—
 העכט פערנעכטערען און דער פערט
 און און דער פערט און דער פערט, נא-
 שטענדיג און שטענדיג און קול-
 שטענדיג אונטער פערט. הייל פאר וועגן
 נישט נאכען פאר אונטערשטענען דאס
 נאכען פערט, האט און פאר אונטער-
 נאכען נאך נאכען פארט, האט דאס
 פערנעכטערען אונטער אונטער, פער-
 נישט, פערנעכטערען וואו פארט נאך
 פערנעכטערען אונטער אונטער, פארט
 דאס צווייטעס פערט פערט, האט
 דאס פערט, האט און פארט אונטער
 אויף אונטער פערט, צווייטעס
 — פערט אויף דאס און נישט פארט.

[illegible]

רעדן עז און פון דאס אונזער שפּט
 רעדן געבן פלענענשפּאַך, האותן פיר
 שפּענספּאָפּולער פּהרען ויך געהווען
 אין ווערן העלן פּ - יאָהר נישט
 גרויסנאָכטן דעם אינפּערעם און אלע
 יאָהר, האָרעם פּערליפּונ און דאס נאָכ-
 נישט דאספּלעצ שפּערטוּ חו שפּאַנ-
 די, אָבער פּערס און דען דאס פּעט
 דאס פּערלערפּען דעמפּע - פּערט, און
 פּערט וועגן רעדן שוין דאָס אַ שעה
 פּערט ווירשען אפּאָפּלען פּון שפּען-
 פּאָפּולער, דאס הייסט אינפּענאָלדן ווע-
 גען נאָר דאָס די אָבער פּערט דו קינ-
 דער און דו פּענספּערשונען, אונזער
 עפּלעכע וועגן און שפּעלע, שווען נע-
 בער פּהרען יערען פּאָנ שחין און צו-
 קום, און פּען העפּט, עז פּהעלען נאָך
 פּענס אָבער פּעלע פּענען אָס גרע-
 טען ויך דערנאָך, חויל און הערפּען פּפּ-
 נע עפּלעכע גרונען אָס דעם שפּערטוּ,
 וועלכעפּערשפּענדליך אונס וו דעם
 פּיר ליפּערען געגונ פּאָפּולער פּאָר
 פּענען גרונען.

אויף דער קאפּוּנאָסאַציע, דאָס
 אויף די באַהן - צווישן וואָס קורבּוּרען
 צווישן מענשטעכען—סאָטראַ, העל-
 מעס באַכט דאָס אַנדערקע צוויי זון דו!
 באַהן - דורעכציע העלע ויך סאָציעל
 פּערלענע אויף די בירנע מענשטא-
 באַהער יורען (פּירוב פּאַהערן קען סאָ-
 טראַ וירען, אַמער הען סאָטאַלען
 נאָטאַהערן קרוסמען העלע אַנדערש
 נאָהען) און ווּ וואַלען באַווע אומן נישט
 האַבען קען קעצערונע באַהן-קאָפּוּנאָסאַ-
 ציע, עס ווּ צווישן וואַלען נישט ווּ
 צוועקטאָס דו דער צעט קען סאָהר און
 נאָטאַפּוּנאָס נאָר דוקא ווּ אויף צו

בוי-אינסטרומענט. מיט אַנטשען
קענען מיר נעהן צום מיט אונזער
גרוי. פער פיליץ לויט קיר - אימור
קלערער האט און מסך לויט א קעמפן
צעהרלונג יאָהרען נעמאכט מעגליך
די עליה און די פערזאנלונג—
קענסטליש און קולטורעל לויט הינזיער
פוינער וועגן און ווער היסטאריש
הייליגט. קען אונזערע מיל לויט ווי-
רעסונס קען שוין קענסטרוקטירען רע-
וולוטע נישט אויסצופירן. דער קיר-
היפוד האט בעהווען מיט א פוינפוס
מיטלען דערנעבען דעם טעקטאנא-
לויט ווערנע אונזערע און אויפצו-
רעוולוטאציען לויט העלט - היסטאריען
הערט. די פערזענלעכע טעקטאנא-
האט קען אנזערען העט נישט אן אַרמ
צוועקען לויט פערנעקערן די ארבעט
לויט קיר-היפוד. דער צווייטפונקטער
און איהר האט האט אן ערשטאונג
און דאס נעמאכט איהרע מוז דאס
פיליץ לויט רעלע און א בעמטער-
טען טעקטאנא-היפוד און אַרמ
ס'אין אלוץ נאך נישט נעקעמקען די
צייט ווער אויסצוהווען און וועל מען

און פון יאהר צו יאהר חערט די
באדן קעמפונגאציע קיין עסטרייך-
נער, עס למשל אין דענער, נעהט
אדער אין צוג קיין עסטרייך האלט 6
א וינער, א שעה העלבע און אויסגע-
דונג צו פירות, נישט בלויז פאר סוף-
רום, נער וועגער פאר אברויקונגן
און העלבעט, און דער צוהערער
צוג, העלבעט און פירונגס יאהר אב-
געמאנגען פון טענעסטאכא האלט 9
און אדער, האט ס'אין אויך שוין גע-
הען צו שפעט, נעהט ער היינט עס א
עפערטל אויף צעהן, און קומט קיין
עסטרייך 10 א וועגער בינאכט, און
אז דער פוהר דערע ענעטעטעטער,
האט מוז בארד אנדערפירות מיט'ן צוג
צוריקאמערן קען אמולו נישט שפע-
קען צו דער עסטרייך לויט, אמולו
דאס נאכט-עסען קומט איהם אויס צו
עפען שפעט און עס און פאר דן צו-
אמערקען א נרויפער קאמחל.

עס קורסירען וואָנאַר אויסשטופּען
אײך, שפּעט זי קורסירען נישט נאָר
מאַל, מ'רױב מאל וועגן זי ווער נע-
פּאָט, שפּעט מ'זען קען אונגאנצען נישט
ארען, וואוּ אז די אויסשטופּען קאָפּ-
ניקאטען קען נישט קומען און נע-
טראַכט.
עס איז אפגעשטליך א האונדער
פארהאט דער טעניספראם שוקט נישט
אזענס וואו די שטאדענשען אויסשטופּען
זי קורסירען אויף דער שטרעקע שטענ-
פאמאנא—טעספראם, מיר שפּעט אז
דאס העלט נאָען א ווער גוט נע-
שענס, יעדענמאל נישט ענדען די
אין דער שטאָט פער קען ראקעט,
דער העט דארף היירען א טעה אהין
און צוריק, אזוי אז יעדע טעה ארער

נישט גרונטענטירען מיט, ס'דערמ'ט פון
 די, נעגערס', די, נעגערס', פעהלען
 נישט. ס'פעהלען שטענדיג די, נעג-
 ערס', האט דארפן נעהמען דאס
 חסרן. דאס געלד איז א נעגען - זאך
 און קומט פון ווי א אלץ, חבל און זאך
 ס'זיך מען גושט פערנעמען. די קרן-
 היסוד קאמפניס ווען עמיס מעהר
 ווי געלד - קאמפניס ווען ווען לנברי
 עפעס שטערש און ערשטער לוינע
 ווען ווען ערשטענע-אקטען פון העם-
 מער דבריה. ס'איינעסטעמיס פון
 דער ווירלער רעגנעמאנס און שפע-
 רושען געשט, ווי-טובים פון ערעהא-
 פון יודישען שטאף פון פעהקעמט
 מעהר, פווענרער מאהל מעהר, ווי
 פווענען נוימיג די, קאמפניס'ס פאר
 רעק-ישראל פון געלד - שטאנדפונקט,
 ווען נוימיג די, קאמפניס'ס פאר דעם
 גלות פון גיסס און נשמה-שטענדרונקס.
 די שונערס פון ר' משה'ס איבער
 די הימע לענדער, דאס וועלען אפס
 פאר די דארטנע ווען די איינזיגע
 נאציאנאלע ימים-טובים — ווען ווען
 גלפנע-פולע מארשען פון א ווענערשער
 אירעע.

[illegible]

עם הקהל צרפתי נזחצח אז ר' מא-
ניספראט אָנטיילונג פֿון דער אױס-
גיסן קאָמוניקאציע וואָס ווירט דער
נאָך פֿערנעמען, און מעגליך אַנטפֿערן
א אױסאָנאָמע - קאָמוניקאציע מענ-
שאַפֿט - אַספּראַט העלפֿע וואָס קור-
טירען קאָנטעקט לױט אַ נענטערעם
דױזש פֿאַרן.

שבער איך חגען דער באהן קע-
 טשנאטציע אין דער רוסטונג דארף
 איך עטאס נעמחן הערען.
 עס איז נישט צו גלויבען אז דאס
 באהן מונאטעריום העלעס זארגט
 פאצירעל פאר אלע דעמשי-ערמער
 און מיליטן אז זי וועט די געזונט
 און צונעמטע קעמאנאטציע וועל פאר-
 שטענאטאכא דאס נישט העלען מחוץ,
 עס דארף נאך הער נעמען די אינג-
 יאמיר אין דער ווענוכט, וך צו הע-
 רען דאס באהן מונאטעריום מוט א
 געהערענע סאטעריטל, אין העלען
 מ'וועט ערקלערע הערען די גוטמער-
 קט פון די מענאטאטערי אונזאוו-
 נער יעדען טאג נאך דער ארבעט,
 שטענאטאכען קען עסטרא צו זיין
 פאמיליע און איך צו קענען נעמען
 פון דער פרויער לויט נאך דער אר-
 בעט א גאנצען טאג אין דער היץ
 און שטויב, מוט העלען אונזער מענ-
 סטאכא איז פאצירעל לעצטענס גע-
 בענט, צוליב דער ארבעטען האטקע-
 פון פאר אונז דאס.

אויז און דאס לויט פון פאנגען
 דער טאנצטראט העפענט איינמאנע
 עס איז צו שרעקן פאר דער בעקעס-
 ליפאטס פון די שטאדמישע אינזאמלי-
 צער, דארף זיך בעמיהען בעקעהפער
 צו מאכען דעם צוריצוץ פון די שפעני-
 סטאכטהער האם נעפונען זיך אויף
 וועכער-אויגונג נישט הייבט פון שפערט,
 שבער דור'כן לזען און פערקעהר זיך
 שטאדמישע אויטאגוסטן פון אויך האב
 שוין דערמאנט, שבער דור'כן אויס-
 פועל'ן עס דער בשהן דורעקעצן אז
 זי וועל נעמען פאפעציעלע וועכער-ציגען
 און די ערמער זיי די בשהן-נעץ דער-
 גרעסט, און שוויב איה דער העקען
 עספערט און דאס נאך דערמאר חתל
 דאס און דאס שרעט איינמאנעפונען זיך
 שטעטערסטען היגע אינזאמאנער, און
 דערנאך דארף העקען דעם טעהר
 נאכדעם העקען, נישט אויסשלוסעניג
 וועלכעסערשטערנדיג אויך די אנדערע
 הענגער בעזאיינעט וועכער-אויגונגען,
 אין העלבע עס נעפונען זיך היגע
 אינזאמאניער-ארט.

וואס געהערט וואס געזעהען

לעולם השלם איך געדארטט ויך
 גערעכטען מיט אביסל אנדערקען פון
 אמטען טעגן. פון די ליכטנוקעס און
 וועקערדייט מיט די ליכטנישטקעס,
 דאס וועגן א רעקנער מאטעריעל
 און א ציפונגס שרייבער, השלם פון

איך חול נאך קערצנעקען פונקט
 נעמט פון שטרעטנעץ פלייטקעס און
 אויך הענגען האט פיר קומט אויס צו
 הערען און וועגן און אונזער פאן-
 מעליכען לעבען.
 גיטטיגע שפייז.

קדמם נעמען עס די חברה און
נעמען שרענעמלעך. אין הענען האט
זי ציטלעך און נישט קיין שטלה.
עס איז בלויז קעגן צו ווייזן 2 טע
און שפארען און זען מיט האט פאר
זינלעך אונזערע מאדעס ווערן אויף
זיך ווערן האוינט און שטרען בוי
אם פער, פון איר דער מיט, העס
ווערן פערשערן פאלט.
אויב זיך מיט עס נישט, איז עס
ווערן רעמט. די שרענע ווערן
אוינטונג פערשען נעבן נישט.
די שרענע נעמערן זיך ווערן

מלילא. מום ויד צו מהוען. און מום
הח שטעקענעם שלנענע. און נישט
צו יושר. 150. שטרם נאך מום דעם
אויף א בעסערע צייט, און דער-
האל העם מן ארעצפנען. אונטער
פנדרוקען און אונטער. 151. שטערמישען
צבען. 152. שטעם קען שטענען און נישט
קערמאן. איד מן צו ווענען אז די גע-
עפענען האבען ויד נאך נישט פער-
שערט, אז עס און נאך נישט נאכין
דרום. הייב לא תהיה, און הער העם
א דאס העם נאך אפאל ופן.

דאס און געזען דאס מען קען זיך
רעכטוויצען מוזעלעך אומקומען.
אויסער, נאנטליך עס מוז שוין ווער
בריינגט אז עס וועטן הענט נעקומען
מוזעלעך צעטען, דאס ער קען נישט
שפייזען רעם עולם מיט מוזעלעך הע-
צערשע טרעסקלען, דאז ער האט עס
געטון מיט עטלעכע יארן צוריק,
דאס האט לעדער געהאט פרייזען
קענעקענעצן, בענגענעס מען זיך
מיט אזא פערלענעצער סתורה ווי די
חתונה פון אשר קאהנ'ס ווען.
זי עס זאל געבן נישט ווען און די
בונדע זי מוזעלעך, מען היל רעזען די
גורנעסעס אונטענקען ווען די לע-
זער און הען מען האט נישט עפ'ס
געקערט און דאס אויך נישט.

הטובים הארץ, ונביא' או דרך נא
מקדמון אמן איינמאכען שפילן איה-
רע לעזער מיט גוטמיינע שפילן.
93 ער 94 זי.
טוך האט געטעמט א געוון ב' ר'
אומשען פארפער, איר האט געהעלט
וועלן אוועק פלל טווער, הי אזוי ער
פערברענגט די לעצטע חשבון פון זמן
לעבן און איר מוז וועלן, אז איר
בין ווער צופירנדן פון דעם געוון.
איר חול, אז ס'הייזט פון גוט
שלעכט פערשטעהן איר בין גוט
חלילה צופירנדן דערפון, האט איר
האט דאס געטרעפן, אז מ'לוח'דיג
לעבן, הארט אן אומשען איר אלס ער
מאט ווערן 93 יאהר, היינט אלס אז
ער האט אונגעחייפטן צו ווען א פלל-

עולם די חסד, און און זאל ברענגן
 נאך אפוסל ברענגען פאר איהר און
 משען, חיל דאס און דאס אפגעניג
 האט ער האט ליב און נאכט שטעט.
 אויף דער קאנאטע וואס דער איהר
 עפנט און וואס חילולים, ראנגען דו
 צוהנטע מאכטער און דער איהרס ח.
 אעלבע מ'אוי קען עין הרע נישט
 שלעכט קומען נישט צו ווערע אלטע
 עלטערן און אינגערעסערען ווי נישט
 מ'זי.
 דו אלטע דעם העלמען און און
 קרעכען, ער וויל נישט מער ליבען,
 חיל ער האט פאר צו ליבען און בעס
 און שטערען און מ'אויט נאך-
 דונען, ער און נאכאויס נאכען
 אנדערע וואלען קרעכען און ער וויל
 זי בעטען, און און דו אלטע קענט
 ווי נאכען האט זי האט זיך צו איהרע
 94 יאהר אזוי שלעכט אויסגעארבעט,
 אז ון קאן נישט עלען פיהרען דו
 חירשטעט, נאך אז דו מאכטער מוסין
 איהרע מוסין זי בערענען.
 די שטוב וואס אויס פערלעסן, קעלט
 קוקענאן אויף דעם שטערען איהר-
 לעזען ר' אנטשע פארפער, האט ויך
 מיר דערמאנט דער ר' אנטשע פוט
 30 יאהר צוריק, ער איך בין נאך א
 פאזעלע קינד נאכען, דו ער איז נאך-
 לעזען און און קרעכען צום צוהנטע
 און מ'זי געברענגט און חילע יענע
 שרייטענדיגע און א נאכט, און נאך-
 דעק ר' אימשיץ מיט 2—3 יאהר
 צוריק, ער איז אלס 80-יערע.

נייע פריה ריניעס
משענסטאכאוו אויך אין פראז
פון דער רופט-קאמוניקאציע.

דער הויפט מלוח קעממעט טריבעס
יצט אים א מלא, הענגען אפגעהערן
א בעשענדיגע לופט - קעממקאציע
אבער א נאנצער ריזער שמערס אין
הוילען, צווישן אנדערען הערט נע-
מלאנס א בעשענדיגע לופט קעמו-
ניקאציע איבער די שמערס קראקא,
קאמפאזיט, קעלי, סרניץ, וואקסמאנע,
הארטא, טשענסמאכא.
אין די דאזיגע שמערס וועלן נע-
הערליך אפגעטרעטע הערען ספעציע-
לע סמאציעס.
אויב די ארבעט וועל נעהן נערשטל-
העס מען שוין אין קינסטלונגן יעדער
קאנען נענטערן זיין א בעשענדיגער
לופט - קעממקאציע אין אונזער
שמערס.
**בעסערט אים די פארשטע
דאסעס אין אייערע פעסער!**
אין דער ציט זיין דער רעסער-
קאמפאזיט האבען אלע בירגער בעק-
מען פעסער אויפ'ן ספך זיין ווערען
אפגענע בונדליכע ערקלערונגען אין
דער רעסער פאס-טעמפלונג. די דא-
זיגע ערקלערונגען וועלן נעהן נעמ-
מאלט, זיין מען האט אפגעשטרעק-
טען פערזענלעך אויפ'ן ספך זיין די רי-
זעס פעסער, האט מען נעממענע
ארבעטסמייסן אין די מעלרונג-מילכער
מענ'ן אונזער הויפט אין יעדער און
אין נעמען, די פערזענלע, העלפן הא-
בען נישט בעהווען גיין הינט צו פער-
בעסערען די ריזיגע מענ'ן, האבען
גרויסע טעכעניקעסען געבן בעקומען א
מאס, ווע דארטען עס דערווער. שוין
פערזענלע, נישט אין דער לעצטער
מונט.
די נייע טראמאדארען.
די ארבעט גיט די נעע טראמאדארען
נעהט שוועל פערטויס, סייט נעע טרא-
מאדארען העלען לויט זיין אונטער-
מירט פערזענלע הערען בלויז די צוג-
טרעלע גאסען זיין דער שמערס אין
דער ערשטער ריזער די אלען און
דאן די קעממקאציע גאסען.
די טראמאדארען וועלן אין דער ברעט
זיין 6—7 פעסער, און די מיליטער
וועלן אלע אפגעשליסן אויסגעלעהט
אין דער גרויס זיין 35 צענטמער
אין קאדראס מאס.
די נעע טראמאדארען געבן דער
שמערס צו אגאמט אפגעטוישען
אויסוואהן.

אויסגעפלאזען...

ב'יח'ה'ם (האנדערלע קאמער) טון מן
 אנדערע ענינים ון מוט בלשן-ערקעס
 מערס פערנעם איד וך לנמרי נישט.
 ה' דאחורשטוטט: זיך העלט ון
 אלער יא פערמערסערס דערמי
 העב איד שער סורא פאר קנ
 סקאעצן. זי קענען מיך נשך מא
 פען פאר פרענעם און דאס בענקי
 קאן מיך צו פער קעסטען. זי קענע
 אומ בלשן מהו. זי איד העל עס הע
 בען צו בעדענקען. דערווער חול און
 גאלד נישט נאחזיבען.
 ה' רשענבערג: זי נשט העס העל
 פען און דן אלע רב'לות'נעס האס
 הילען אונזער חרר שערען ברענגע
 העלען א מיאס'ן סוף אינגעמען העס
 איד האבען מעהר מוט וך צו נעמע
 צום בלשן-ערקעסטער. דערהעל האס
 מען מיר שטענעלשען. אז איד האס
 מיט מיר צו שווען.
 א'ויי'ן איד נאען בב ט' נאנצ
 רהעס פערשטעקער און יערער אינגע
 האס מיר שלץ נעזעטט א אנדערע
 תירוצ, און דער סוף און. אז און ד
 ברפע פלענער. האס די לעסטונג פו
 בלשן-ערקעסטער האס וך נעמטשט
 זי מיט דער לעצטער. האס ון האס
 אינגעפערנעס מענטשן אויף דער נאכ
 און צושטענענעמען דן נעזעלשטע
 לוכע פלע שווער פרי צו פערשטארקע
 דעס טעטערקעלען צושטאנד פון בלשן
 ערקעסטער. האס וך אויפגעלשט
 אויפגעלשטען...

